

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitae ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Deum esse extra coelu[m] ratione ostenditur. cap. 21.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

Non potuit clarius explicare modum, quo Deus verè positivè, & illimitabiliter est extra mundum, quam dicendo tam verè esse extra illum, ac esset, si extra mundum daretur locus realiter infinitus: qui si daretur, de sententia omnium Deus esset extra hunc mundum verè, ac realiter: atque adeo de sententia Carthusiani eodem modo nunc est: & paulò post refert, & approbat verba Altiodorensis superius adducta. Quare ex eo, quod mox subdit in explicatione sententiæ Argentin. non sibi repugnat: non enim existimandus est statim sui oblitus. Nec verò sententia Argentin. dictis repugnat: cum enim ait præpositionem *extra*: in hac propositione, *Deus est extra mundum*, non designare præsentiam actualem ad locum, sed potentialem, quæ est Dei immensitas, qua infinitos mundos implet, si essent, non negat Deum esse verè extra mundum, sed solum non habere præsentiam actualem ad locum, qui sit extra mundum, quod verissimum est. Carmina vero illa.

*Dic ubi tunc esset, cum præter eum nihil esset.
Tunc, ubi nunc: in se quoniam sibi sufficit ipse:*

Nil aliud significant, quam ante mundum conditum, nihil verè fuisse, in quo Deus esset præterquam in semetipso: quod verum est, & à nemine negatur. Ex eo verò non colligitur Deum non esse modo extra mundum: nam sicut ex eo, quod ab æterno Deus fuit in se, & non in mundo, minimè colligitur modò non esse in mundo, ita etiam non colligitur non esse extra mundum: imò, sicut ratione suæ immensitatis, qua interior est mundo, dicitur esse intra illum, ita ratione eiusdem exterior est mundo, & verè dicitur esse extra illum.

XV. Scotus verò eadem distinct. quæst. vnicæ in ultima confirmatione rationis suæ opinionis non tractat, utrum Deus sit extra mundum necnè: sed solum ait ante mundum conditum non esse imaginandum vacuum infinitum, quasi ibi prius fuerit præsens Deus secundum essentiam suam antequam mundum conderet. Quod, ut rectè obseruat Bargius ubi supra, non est contra traditam doctrinam: ut enim iam præmonui, non repugnat ut aliquid sit supra cælum, & tamen non sit in vacuo, ut re ipsa cælum empyreum est extra primum mobile, nec tamen est in vacuo. Similiter ex eo, quod Duran-

us eadem dist. quæst. 1. numer. decimotertio, dicat nihil esse posse in eo, quod non est, colligitur quidem Deum non esse in ipso spatio imaginario, non autem haudquaquam esse extra mundum. Denique non fauent contrariæ sententiæ Patres dicentes Deum ante mundum conditum non fuisse alibi, quam in se ipso, neque scholastici dicentes Deum non fuisse ubique ab æterno ut Albertus in 1. distinct. trigesima septima, articul. 4. Bonaventura in 1. part. distinct. articul. 2. quæst. 2. Aegid. 1. part. distinct. quæst. 3. Argentin. quæstion. 1. articul. 1. ad quartum. Gabriel. quæst. unica, articul. 3. dub. tertio. & alij citati capit. decimo septimo, numer. primo: nam sumunt esse ubique, vel alicubi proprie pro esse actualem in re aliqua creata, vel loco, quomodo Deus non fuit ab æterno: Hoc tamen non impedit, quominus posito corpore, & loco, sicut est in illo per intimam præsentiam, ita sit extra illum per realem existentiam suæ immensitatis.

*Albertus.
S. Bonavent.
Aegid.
Argentin.
Gabriel.*

Deum esse extra Cælum ratione ostenditur.

CAPVT XXI.

Autores, qui negantem tuentur partem propositæ quæstionis, ita cum Patribus verbotenus concedunt Deum esse extra Cælum, ac mundum, ut tamen hanc existentiam dicant esse Dei in se, absque vlla habitudine ad cælum, extra quod est. Aiunt autem disparem esse rationem in rebus corporeis, & spiritualibus: quoniam corporeæ habent quantitatem, qua distenduntur, & idcirco ratione eius habent rationem propinquitatis, vel distantiae ad alterum corpus: quatenus inter ipsas potest interponi maius aut minus corpus: at verò spiritus, cum careat quantitate, non est suapte natura capax, ut inter ipsum, & alium contineri nequeat corpus, aut alius spiritus, caret enim extremis, ac mensura distantiae, neque per suam substantiam constituit aliquod interuallum, ratione cuius inter duos Angelos tertius alius, vel corpus contineatur. Addunt etiam spiritibus non convenire primario, ut sint in loco, sed secundario ratione corporum, quibus præsentia sua substantiali primario coniunguntur: fusæ præterea probant nihil omninò esse in spatio illo imaginario.

Hi au-

II.

Hi autores, ut plerique alij, videntur existimare idem omnino esse Deum esse extra Cælum, ac in spatio imaginario: & proinde utrumque negant, & iisdem rationibus utuntur ad utriusque probationem. Verum, ut observaui initio cap. 18. aliquod est discrimen inter illa duo: nam, si crearetur de nouo corpus supra Cælum empyreum, non esset in spatio imaginario, & tamen esset extra Cælum, quorum utrumque iidemmet autores fatentur. Quod si hæc duo in existentia corporum distinguuntur, cur non distinguuntur in existentia rei spiritualis? Ut enim aliquid dicatur esse extra aliud, minimè requiritur, ut sit in aliquo tertio: sed sufficit, ut habeat veram, ac realem existentiam, quæ non circumscribatur terminis eius, extra quod esse dicitur: nam vltimum Cælum, ut concedit Aristotel. non est in alio, & si crearetur de nouo corpus supra Cælum empyreum, non esset in vacuo, aut in aliquo à se distincto, & tamen esset extra cælum. Quamuis igitur Deus, aut quiuis alius spiritus, non sit in ipso spatio imaginario, quod nihil est, sed in se ipso, si tamen non finitur terminis cæli empyrei, verè est extra illud. Neque ad hoc quidquam refert spiritum carere terminis quantitatis: non enim plus requiritur quantitas ad esse extra, quam ad esse intra: sunt enim contrarie opposita, quæ versantur circa idem subiectum: ideoque, quod non est capax, ut denominetur esse extra, non poterit etiam denominari esse intra, & si dici potest intra, dici quoque poterit extra: at spiritus diabolici sunt intra corpora obsessorum, ut admittit communis sententia Doctorum: ergo etiam, quando non continentur, aut definiuntur terminis alicuius corporis, aut loci, sunt extra illum. Ex quo vltèrius infertur, sicut ad hoc, ut Angelus sit intra corpus, satis est præsentia intima ad partes ipsius, ita quoque ut sit extra, sat esse negationem præsentia, siue indistantia intimæ: hoc verò dupliciter dari potest, aut ita ut sit exime præsens, aut ita ut sit distans. Neque ad huiusmodi distantiam requiritur quantitas in subiecto distante: nam distans, & indistans sunt priuatiuè opposita circa idem subiectum: at verò Angelus, quando est intra terminos corporis, vel magnitudine sua virtuali illos immediate attingit, dicitur esse indistans: ergo quantumuis careat quantitate, erit distans, si terminos corporis immediate non attingat.

III.

Quamuis autem vera distantia non

nisi corporeis spatis mensuretur, & idcirco absque ordine ad quantitatem concipi nequeant certa distantia interualla, tamen sicut inter Angelos loco distitos ratione corporis intermedij actu reperitur spatium, ita si extra mundum sint à se inuicem diuisi, habebunt distantiam saltem potentialem, quatenus habent eum modum existendi: ut si supra cælum collocetur corpus, ex vi illius debeat vnusquisque manere indistans à determinata parte eius corporis cum certa distantia inter se, & in ordine ad extremas partes cæli empyrei. Et quemadmodum, dum sunt in corporibus, verè inter duos est tertius alius: quis enim neget intelligentiam motricem orbis Veneris, aut Mercurij esse inter eam, quæ mouet orbem lunarem, & eam quæ mouet solarem? ita etiam non repugnat, ut existentes extra cælum ratione distantia corporeæ potentialis concipi possint, imò verò sint à se inuicem diuisi, & alij inter alios interpositi: Quod facile ostenditur: nam, si Deus supra Cælum supremum creet, nunc tres orbis singulos cum propriis intelligentiis assistentibus; deinde verò nulla facta mutatione penes ipsos Angelos tres illos orbis in nihilum redigat, absque dubio Angeli manebunt disiuncti secundum substantiam, & secundum in medio primi, ac tertij: quandoquidem antea sic erant, & penes illos supponitur non fuisse facta vlla mutatio, sed solum per desitionem loci corporei amisisse præsentiam ad ipsum: quare solum carent ijs, quæ pendent ex præsentia ad locum corporeum, nempe distantia actuali per verum spatium, potentialis tamen remanet. Ex quibus patet ex eo, quod Deus sit substantia simplex expers corporis, haud quaquam sequi minimè esse supra cælum empyreum.

IV.

Eandem sententiam negantem pluribus confirmat Nouo Castro vbi supra, & alij, sed omnia fermè argumenta eo tendunt, ut probent Deum non esse in ipso spatio imaginario, quod quia ipse etiam concedo, ea argumenta non faciunt contra meam sententiam. Alia ergo adhibenda sunt. Primum est; quoniam, si Deus est extra Cælum, aut est terminabiliter, aut interminabiliter: non primo modo, quoniam magnitudinis diuinæ non est finis: non secundo, ergo nullo. Assumptum ostenditur primo, quoniam si Deus est interminabiliter supra Cælum, erit etiam in spatio imaginario supra Cælum: cuius oppositum dictum est supra.

Sequela patet, quoniam non potest aliter concipi

conciipi existentia interminabilis Dei supra Cælum, quam intelligendo ipsum diffusum per infinita spatia: deinde verò, quoniam, si Deus est interminabiliter supra Cælum, poterit etiam creare corpora, & creaturas absque termino, & consequenter infinitum. quod communiter negatur à Philosophis. Antecedens probatur, quoniam infinitas potentia non minus potest agere ubique, quam immensitas possit esse ratio existendi ubique: Si ergo Deus est interminabiliter supra cælum, poterit producere creaturas absque termino. Secundo non magis est modo Deus supra cælum, quam fuit ante mundum conditum: tunc autem non fuit, ut patet ex dictis cap. decimo-octavo, quoniam Deus nullibi erat nisi in se ipso; ergo neque nunc est. Maior propositio patet, quoniam sicut ante mundum conditum non erat aliquid, in quo Deus esset, ita etiam nunc supra cælum nihilominus est, in quo Deus sit: ergo si ideo tunc nullibi fuit, quia nihil erat, in quo esset, nunc etiam non erit supra cælum, quia supra cælum nihil est, in quo Deus sit.

V. Nihilominus dico primum. Deus est supra, vel extra cælum empyreum, ostenditur verò in primis à simili: nam ita se habet ante, & post ad tempus creatum, & finitum, ac extra, & supra ad locum: sed Deus verè dicitur fuisse ante tempus creatum, ut patet ex illo Pauli ad Ephes. primo. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: & Eccles. 24. Ab initio, & ante seculum creata sum:* & fusiùs ostendam tractat. de æternitate cap. decimo septimo: ergo similiter verè dici potest Deus esse supra cælum, quamvis non adsit ullum corpus, cui coexistat, quem dmodum ante orbem conditum non fuit tempus, cui ratione æternitatis suæ responderet in duratione. Secundo Deus ratione immensitatis suæ non est minus potens replere omnem locum, & adesse præsens cuius rei, quam corpus ratione quantitatis; sed ex conuexa parte cæli posset fieri à deo corpus, ita ut verè esset supra cælum empyreum: ergo iam modo Deus est supra superficiem conuexam empyrei. Patet consequentia: nam, si eiusmodi corpus fieret, Deus verè, ac realiter esset supra cælum, sed tota ratio præsentia ex parte Dei est immensitas: ergo, cum nec sem adsit deo, iam Deus erit modo supra cælum. Respondebit aliquis deum supra cælum non habere, ubi sit, & proinde esse solummodo in se ipso: hæc tamen

ratio non est adæquata: ut enim supra ex Aristotele dictum est, supremum cælum non est in loco: & consequenter, si de nouo produceretur aliud supra empyreum, illud non haberet locum, ubi esset ex parte superiore, & esset in semetipso: & nihilominus verè esset supra cælum empyreum, & esset in illo: cum ergo essentia diuina ratione suæ immensitatis habeat extensionem virtuales, quæ eminenter æquipollet quantitati corporeæ, quamvis post cælum non sit alius locus, in quo Deus sit, cur non dicitur esse extra, vel supra cælum, cuius terminis minimè comprehenditur? Tertio Deus ratione immensitatis habet sufficiens fundamentum habitudinis coexistentia internæ, vel externæ respectu cuiuslibet extremi apti terminare talem habitudinem: Cælum est extremum aptum terminare eiusmodi habitudinem secundum superficiem conuexam, quandoquidem si ibi ponatur aliud corpus, verè dicitur præsens cælo secundum partes extremas: ergo etiam Deus verè, ac realiter est extra cælum. Maior patet quoniam adueniente nouo corpore, quod incipiat esse supra cælum Deus verè erit supra illud: ex hoc vero non aduenit fundamentum nouum, ratione cuius dicatur esse extra cælum, hoc enim habet quia immensus est, nec clauditur cælo: ergo etiam, si non sit corpus supra cælum, Deus erit supra illud ratione immensitatis.

Porro dupliciter vnum corpus est extra aliud, vel immediate præsens, atque indistans secundum extremam superficiem, vel distans; distans autem dupliciter etiam fingi potest, aut simpliciter, ita ut per nihil sui attingat extremas partes corporis, extra cuius superficiem est: ut se habet cælum lunæ ad superficiem conuexam aeris, aut secundum quid, ita ut per se quidem attingat extrema corporis, & simul per aliquid sui distet ab ipsa, quomodo aqua distat ab aere, nam est illi contigua, & superficie sua concava immediate tangit eius conuexam. In rebus autem spiritualibus suo modo possumus concipere eiusmodi distantias in ordine ad corpus: nam simpliciter distans, quando ita existunt, ut corpus ab illis indistans actu, vel potentia necessario distare deberet ab eo corpore, extra quod sunt: secundum quid autem, quando habent in se actu illum existendi modum, ut corpus illis coexistens actu, vel potentia secundum aliquid sui tangat aliud, secundum aliquid

VI.

vero distet ab eo: ut se habet anima informans corpus humanum respectu loci, quo illud continetur: nam ratione extremarum partium corporis est indistans a loco, quatenus verò existit in intimis, est distans; ut verò hæc accommodentur diuinæ existentiae observandum est nos hic loqui de Deo, quatenus est præcise supra cælum non considerando intimam eius præsentiam ad omnes res, & ipsum cælum.

VII.

Hoc posito. Dico secundum: Deus ab externa superficie cæli est simpliciter ab eo indistans, secundum quid autem distans. Prior pars suadetur, quoniam ea, quæ immediate contingunt externas partes alicuius corporis, sunt simpliciter indistantia: ita verò se habet Deus: ergo est simpliciter indistans. Assumptio constat ex dictis Sanctorum Patrum superius relatis: aiunt enim Deum circumdare extrinsecus mundum, & circumfundi, esse circumquaque, omnia intra se ipsum habere: hoc ipsum significat similitudo, qua utitur Augustinus libr. septimo, confess. cap. quinto, cum creaturas comparat spongiæ, Deum vero mari undique circumfuso: hæc enim omnia indicant immediatam indistantiam Dei respectu extremarum partium mundi, quatenus est illis exterior. Suadetur autem ratione: quoniam, ut constat ex prima assertionem, Deus verè, ac realiter est extra cælum, & mundum, non simpliciter ab eo distans: ergo indistans. Assumptio probatur quoniam ad distantiam simpliciter requiritur, ut utrumque illius extremum existat absque ullo tactu secundum quantitatem propriam, vel metaphoricam, & ut inter utrumque sit actu, vel potentia spatium reale: repugnat verò inter Deum, quatenus exterior est creaturis, & ipsas creaturas esse spatium actu, vel potentia, in quo Deus non sit, alioquin esset à se ipso diuisus, quod est absurdum. Et confirmatur primo, quoniam Deus ex proprio modo existendi suæ immensitatis habet, ut si creetur de nouo corpus aliud supra empyreum, sit intime præsens eius superficiem ultimam: & consequenter, cum ea deberet esse extrinsece, & immediate præsens cælo empyreo, Deus quoque esset: imò iam modo est, quia iam habet ex se quidquid requiritur ad præsentiam cuiusvis corporis, cui aliud possit esse præsens. Respondent aliqui ad huiusmodi præsentiam extrinsecam, & immediatam requiri, ut supra cælum sit corpus aliquod, cui Deus coexistat, ita ut præsentia, qua intimus esset illi cor-

Augustin.

pori, maneat extrinseca cælo, sed hæc responsio non satisfacit: cur enim Deus, ut sit extrinsece præsens cælo, indigeat coexistentia ad corpus, ipsum vero corpus non indigeat coexistentia ad ullam aliam rem? nam, etiamsi per impossibile nihil illi coexisteret, si tamen sua superficie concava tangeret conuexam empyrei, vere esset supra cælum.

Confirmatur secundo: quoniam, si Deus non sit actu præsens cælo extrinsece, verè mutabitur, hoc est absurdum: ergo & illud. Maior ostenditur: nam si supra cælum creatur de nouo corpus planum, & ab Angelo moueatur, supra unum latus empyrei, Deus successiue acquireret præsentiam extrinsecam erga cælum, eamque successiue perderet simul cum corpore illo: ergo mutabitur. Responderi potest non esse mutationem Dei, sicut non fuit, quando corpus Christi incepit esse supra cælum empyreum: si enim ex eo, quod Deus incepit esse actu in nouo spatio, non mutatur, etiam non mutabitur ex eo, quod incipiat esse de nouo præsens extrinsece alijs, atque alijs partibus cæli empyrei. Hæc tamen solutio non tollit argumentum: quoniam, cum Christus incepit esse supra cælum, & Deus intime præsens spatio illi positio, non est acquisita de nouo præsentia ad locum, aut terminum iam præexistentem, sed solum expositione termini resultauit ex parte Dei relatio præsentia ad ipsum: in proposito autem euentu acquiritur præsentia de nouo ad terminum præexistentem, iam enim præerant partes ipsæ conuexæ cæli empyrei aptæ coexistere cuicunque substantia indistanti, & extrinsece præsentem immediate: ergo Deus, si acquirit de nouo præsentiam ad illas, mutabitur. Patet consequentia, nam quoties inter duos terminos resultat noua relatio, opus est, ut ex parte alterius saltem intercedat aliqua mutatio, inter Deum vero, & partes conuexas cæli empyrei oritur noua relatio præsentia extrinsecæ: ergo danda est aliqua mutatio saltem ex altera parte: non ex parte cæli, quod supponitur quiescere: ergo ex parte Dei. Dicit aliquis fat esse ad impediendam rationem motus ex parte Dei, ut moueatur illud planum, cui Deus intime præsens est: nam illo applicato variis partibus cæli, Deus manet præsens illis extrinsece. Hæc etiam solutio non est idonea: nam saltem admittit in Deo motum per accidens, quo moueretur ad motum corporis: simili fere modo, quo moueretur anima

VIII.

illius

ulius corporis, h eſſet animatum: Deo vero non minus repugnat motus per accidens, quam per ſe.

IX.

Magn. Diony.

Posterior pars eiusdem aſſertionis oſtenditur ex verbis Dionyſ. cap. 9. de diuinis nominibus dicentis Deum ſupra omnem magnitudinem fundi, & ſupraexpandi, quæ verba non ſolum ſignificant præſentiam immediatam, & quaſi indiuiſibilem, ſed cum extensione virtuali verſus omnia puncta aſſignabilia ex directo quorumlibet punctorum cœli empyrei, quod etiam indicant Patres capit. vigefimo, numer. ſexto, qui aiunt Deum excedere, & excellere omne corpus, ac locum: hæc enim plus ſonant, quam præſentiam extrinſecam indiuiſibiliter denominantem, item ſimilitudo Auguſtin. ex lib. confeſſ. ſuperius allata, & verba illa. *Concipiebam te Domine ex omni parte ambientem, & penetrantem, & vſquequaque infinitum tanquam ſimare eſſet vbiq̃ue.* Quæ conceptio explicat infinitudinē virtuaſem immenſitatis diuinæ, qua in infinitū protenditur, nō ſpatio, aut quantitate diuiſibili, ſed magnitudini indiuiſibili formaliter, virtute extenſa & æquipollente magnitudini diuiſibili: atq; adeo ratione eius Deus ita eſt totus immediate præſens extrinſece cœlo, vt concipi debeat non interruptus, ſed ex ſuo modo exiſtendi ita immenſus, vt ſi ponatur corpus infinitum, illi ſecundum omnes, ac ſingulas partes coexiſtat: atque ad rationem magnitudinis virtualis, quatenus eſt apta indiſtanter coexiſtere alicui parti corporis creabilis diſtanti ab empyreo centum cubitis, iam nunc dicitur ſecundum quid virtute diſtans ab empyreo centum cubitis, & ſic in infinitum, quomodo concipienda eſt infinita magnitudo rei in ordine ad locum. Ex quo principio facilè ſuadetur inſtitutum: Deus ratione immenſitatis ita exiſtit extra Cœlum, vt non diſtet ſimpliciter ab eius externa ſuperficie, imò ſi illi immediate præſens, & ſimul ita incircumſcripte, atque illimitate exiſtit, vt ratione ſuæ extensionis virtualis poſſit reſpondere alijs, atque alijs partibus corporis poſſibilis à cœlo diſtanti: ergo eſt ſecundum quid diſtans à cœlo empyreo, non ita vt aliqua eius pars ab illo abſit, nam cum ſit indiuiſibilis, totus eſt præſens: ſed ita vt totus ratione infinitatis ad extremam cœli ſuperficiem non limitetur.

X.

Ad primum argumentum in oppoſitum dicendum eſt Deum ſupra cœlum, vel extra mundum eſſe interminabiliter:

& ad primam impugnationem neganda eſt Sequella: & ad eius confirmationem reſpondetur magnitudinem quantitativam non poſſe concipi abſque ſpatio vero, & reali: Et proinde, ſi ſit interminata, debere protendi per infinita ſpatia, non tamen imaginaria, vel diſtincta à proprijs partibus extensionis: ſi vero ſit magnitudo virtualis, poſſe concipi abſque formali extensione, ac diſfuſione per infinita intervalla realia, & ſat eſſe vt concipiatur in ſe ipſa immenſa, quemadmodum corpus infinitum non oportet vt ſit diſfuſum per ſpatium infinitum ab ipſo diſtinctum, ſed ſat eſt, vt concipiatur ſub infinita protentione ſuarum partium: debet tamen magnitudo virtualis interminata æquipollere quo ad extensionem propriæ quantitati infinitæ, ita vt ex proprio exiſtendi modo ſit apta coexiſtere illi ſine mutatione ſui, vt re vera ſe habet immenſitas diuina. Ad ſecundam confirmationem reſpondendum eſt iuxta diuerſa opiniones de poſſibilitate infiniti: nam, qui exiſtimauerit eſſe poſſibile, concedet conſequentiam, & negabit conſequens eſſe abſurdum: ita vero reſpondet Maior in 1. diſtinct. 37. quæſtion. 2. ad quartum. *Maior.* Qui vero crediderit repugnare, vt ſit actu infinitum, diſtinguet conſequens: eſſi intelligatur de infinito ſyncategorematico, concedet conſequentiam: ſed ex potentia ad hoc infinitum, nequaquam ſequitur dari aliquando actu infinitum categorematicè: ſi vero intelligatur de infinito categorematicè, negabit conſequentiam. Ad eius vero confirmationem reſpondebit ita Deum eſſe interminabiliter ſupra cœlum, vt relationem præſentia non habeat niſi ad cœlum, & mundum, quæ relatio non habet terminum infinitum, ſed finitum, hoc eſt vniuerſitatem rerum creatarum, & ita aptitudo ad coexiſtendum rebus fundata in immenſitatē finito modo reducit ad actum, ſicut omnipotentia finito modo reducta eſt ad actum. Ad ſecundum neganda eſt maior propoſitio: quoniam ante mundum conditum non erat vllum extremum reale, in ordine ad quod Deus haberet reſpectu præſentia intimæ, vel extimæ: & ſicut tunc non erat Deus in cœlo, ita neque extra cœlum: creato vero mundo, ac cœlo datus eſt terminus, reſpectu cuius Deus poteſt dici præſens intrinſece, & extrinſece, & conſequenter intra, & extra cœlum. Ad confirmationem vero mai. reſpondetur ſolum probare Deum non

esse nunc extra celum tanquam in re: quod verissimum est: nam supra celum non est vlla res creata, cui Deus sit intime præsens, & ratione eius habeat supra celum modum existendi in re. Non probata autem non esse supra celum aliquo modo improprie, ut in loco, quatenus habet immediatam indistantiam ad extremam superficiem coeli; ab æterno verò non propterea non erat supra celum, quia supra celum nihil erat, sed quia non erat celum, quod est terminus realis præsentiæ extrinsecæ eorum, quæ supra ipsum sunt.

Immensitas proprie est magnitudo Dei virtualis in ordine ad locum, quæ habet proprium modum infinitatis.

CAPUT XXII.

LEX dictis toto hoc tractatu facile est explicare propriam rationem immensitatis, prout est peculiare attributum Dei, & eius ab infinitate discrimen statuere. Prius tamen præmittenda est multiplex acceptio vocabuli tradita ab Alensi prima parte, quæst. 6. m. i. initio. Est verò quadruplex: aut enim consideratur immensitas ipsius esse secundum se, & hoc modo dicitur infinitas: aut in ordine ad intellectum, & appellatur incomprehensibilitas: aut in ordine ad locum, & dicitur incircumscriptio, siue incircumscribilitas: aut denique in ordine ad durationem, & dicitur æternitas. Prima duo pertinent ad librum quartum, in quo sermo erit de magnitudine, ac perfectione essentiae diuinæ, & singulorum attributorum in se ipsis, de quarto dicam tractat vltim. huius libri. Tertium est huius loci proprium, & importat perfectionem illam, qua Deus dicitur immensus, & illocabilis, quam Patres, & Doctores explicant per verbum illud, *incircumscriptum*, quamuis enim non solum ea, quæ loco, sed etiam, quæ tempore, cognitione, & siue, terminove aliquo clauduntur, circumscribi dicantur à Patribus, & Scholasticis, ut videre est apud Nazianzen. orat. 34. quæ est secunda de Theologia numero decimo octauo. Basilium Epist. 141. quæ est apologia ad Cæsarianos. Ambros. libr. primo de Spiritu Sancto, cap. 7. & libro 2. in Luc. super illud cap. 1. *Hic erit magnus*. Damascen. libr. 1. de Fide, cap. 17. Alens. 1. part. quæst. 8.

Nazianz.

Basilium.
Ambrosius.Damascen.
Alens.

m. primo & secundo, & alios, circumscriptio tamen frequentius à Patribus applicatur ad locum. Ita Athanas. orat. contra gregales Sabellij post medium, & in fine, & Epistol. ad Serapionem contra eos, qui dicunt Spiritum Sanctum esse creaturam inter medium, & finem. Clemens Alexandrin. lib. 2. Stromatum non longe ab initio. Augustin. de cognitione veræ vitæ capit. vigesimo octauo, & vigesimo nono, & l. 5. confess. cap. 2. Anastas. Synaita lib. 2. de rectis fidei Catholicæ dogmat. tom. 1. bibliothec. Patr. Anselmus in Monolog. cap. vigesimo secundo, & vigesimo tertio; & ideo incircumscriptio communiter usurpatur pro ea perfectione qua Deus adest omni loco, & à nullo continetur. Ita accipitur à Basilio homil. 16. in illa verba Ioannis 1. *In principio erat Verbum*. Cyrillo Alexandrin. libr. primo contra Iulian. post medium, & libro nono in Ioan. capit. 40. Greg. lib. 10. moral. cap. 7. & in id. Iob. 11. *Excelsior celo est*. Isidor. libr. primo sententiarum de summo bono, capit. 2. Autore lib. de Speculo cap. 22. Alcuin. lib. secundo, de Trinitate capit. quarto. Anselm. in Profolog. capit. 13. Anastas. loco citato & alij. Hanc ipsam perfectionem communiter significant Theologi hoc nomine *Immensitas*, quo etiam in eodem sensu sæpe vtuntur Patres. Athanas. orat. contra Gregal. Sabellij post medium. August. de cognit. veræ vitæ cap. 29. Autor lib. de Speculo apud Augustin. cap. 3. Cyrill. Alexandrin. orat. de Verbi Incarnatione, quæ habetur tom. 6. Confil. Ephesin. cap. 1. Fulgent. lib. secundo ad Monim. cap. septimo. Isidor. libr. 7. Etymolog. siue origin. cap. 1. & libr. 1. sentent. de summo bono, capit. 2. §. 3. Hugo Victorin. in sum. sentent. tract. 1. cap. 4. & lib. 1. de Sacram. p. 3. cap. 17. Richard. Victorin. libr. secundo de Trinitate cap. 11. & 12. Rupertus lib. 7. in Genes. capit. 23. & alij. Est vero immensitas hoc modo considerata dispositio quedam, siue perfectio essentiae diuinæ, qua constituitur in actu primo apta, ut coexistat præsens omni loco, & rebus omnibus in loco existentibus: cum verò loca possibilia sint infinita, ad hanc aptitudinem præsupponitur etiam infinitas quedam in perfectione essentiae diuinæ, ratione cuius maneat semper extra quemuis locum maiorem, ac maiorem in infinitum, non quidem inclusa, sed nec exclusa. Et ab hac ratione excessus supra omnem magnitudinem, & locum immensitatis nomen accepit.

Athanas.

Clem. Alex.

Augustin.

Anast. Synaita.

Anselm.

Basilium.

Cyrill. Alex.

Gregorius.

Isidorus.

Alcuinus.

Anselm.

Anast. Synaita.

Athanas.

Augustin.

Cyrill. Alex.

Fulgentius.

Isidorus.

Hugo Victor.

Rich. Victor.

Rupertus.

Duo itaque considerare possumus in immen-

II.